

RAZVOJ SAMOSTALNOSTI I ODGOVORNOSTI DJETETA

Ponekad odrasli umjesto djeteta obavljaju ono što bi dijete moglo učiniti i samo, taj postupak im se čini kao jednostavnije i brže rješenje, no je li to ujedno i najefikasnije postupanje? Takvim postupcima odrasli uskraćuju djetetu priliku razvoja samostalnosti i odgovornosti. Kada je dijete malo to se odnosi na radnje oblačenja, hranjenja te obavljanja sličnih svakodnevnih aktivnosti, kasnijim odrastanjem to uključuje složenije poslove poput učenja, pospremanja sobe ili pisanja zadaća. „Razvoj samostalnosti i odgovornosti, kao posebno važnih ciljeva odgoja, zapravo treba poticati od rođenja“ (Slunjski, 2013, str. 63). No, samostalnost nije samo vještina obavljanja poslova, već i način

razmišljanja i samostalnog rješavanja različitih konflikata i problema. Kvalitetan roditelj, odgajatelj ili učitelj je u stanju prepoznati kada djetetu više pomaže time da se “ne miješa” nego mu daje prostora i vremena da samostalno osmisli rješenje. Poticanje samostalnosti time može biti u vidu konkretnih akcija kao što su poticanje na samostalno učenje, pisanje zadaće ili mirenje s bratom, sestrom ili prijateljem. Primjenjujući takvo djelovanje u svakodnevnom odgoju, odrasli postupno oslobađaju djecu od ovisnosti o njihovoj pomoći. Takvim djelovanjem odrasli čine sebe suvišnim. Da bi to bilo moguće, s djetetom moraju razvijati uvažavajući odnos u kojem djeca slobodno mogu razvijati neovisnost, samopouzdanje i racionalan pristup životu.

Manipuliranje, okrivljavanje i kritiziranje

Što je dijete mlađe, to mu je važnije zadovoljiti očekivanja odrasle osobe, jer mu ona pružaju osjećaj pripadanja, no ako odrasli očekuju od djeteta neupitno prihvaćanje ideja koje oni zastupaju, time oduzimaju djetetu priliku razvoja samostalnog i kritičkog mišljenja. Takvim odnosom dijete se odriče dijela svoje individualnosti za odgovarajuću naknadu u vidu sigurnosti i emocionalne zaštite koju odrasli mogu pružiti. Iako prihvaćanje predodžbi roditelja može pretvoriti dijete u socijaliziranu i dobro odgojenu odraslu osobu, riskira se gubljenje prave prirode djeteta te se otvara prostor za razvoj njegove nesigurnosti. Krajnji rezultat takvog odgoja, za dijete, može značiti razvoj osobina kao što su: nekritičnost, pretjerana prilagodljivost i ovisnost o drugima. Razvojem takvih osobina dijete možda nikada neće spoznati svoje vještine i mogućnosti te će se potencijalno razviti u osobu iskrivljenog identiteta s nedovoljnim poštovanjem samog sebe. „Želimo li kod djece poticati razvoj samostalnosti i odgovornosti, ne bismo ih smjeli “podvrgavati” odgoju, tj. pripremati za udovoljavanje očekivanjima drugih. Naprotiv, trebali bismo ih osposobljavati za samostalno, kritičko mišljenje i donošenje vlastitih sudova, kako bi oni sami mogli odlučiti što trebaju činiti u različitim životnim okolnostima.“ (Slunjski, 2013, str. 71) Pedagoški autoritet bi se trebao

temeljiti na poticanju djetetove samostalnosti i odgovornosti te na poticanju razvoja njihovog kritičkog i stvaralačkog odnosa prema svijetu, time i na razvoju autonomije djeteta. Takav odgoj se pruža djetetu omogućavanjem iskustva preuzimanja odgovornosti i poticanjem odgovornog ponašanja.

Kritiziranje, jednako kao i manipuliranje, može na odgoj ostaviti negativan efekt. Koliko god kritika odraslih bila konstruktivna i dobronamjerna, ona je takva iz njihova kuta gledanja, ne iz djetetova. Ona djetetu također ne ostavlja prostor za samoprocjenu ili kreativni pristup problemu već kod djeteta potiče neželjena ponašanja kao što su traženje opravdanja ili prebacivanja krivnje na nekog drugog. Osjećaj krivnje dobiven okrivljavanjem vodi do trošenja energije na čuvanje obraza i također ponekad prebacivanja krivnje na drugoga. Učinkovitije djelovanje je pružanje djetetu druge prilike te ohrabivanje djeteta na odgovorno ponašanje.

Važnost povjerenja

Neovisno o godinama, dijete osjeća imaju li odrasli u njega povjerenja, što se očituje u svemu što s njim čine te kako se prema njemu ophode. Povjerenje se razvija paralelno sa razvijanjem odnosa. Ako ono prepozna da odrasli ima povjerenja u njega trudit će se opravdati to povjerenje koje mu je dano. Imati povjerenje u dijete znači vjerovati u njegovu želju da bude bolje i kompetentnije te spremnije na suradnju. Ukoliko odrasli imaju povjerenje u dijete, dat će mu mnoge prilike da se okuša u različitim aktivnostima. Djeca će u tim aktivnostima stjecati brojna iskustva te će postupno postati vještija, a time i odgovornija. Lakše je preuzeti odgovornost za područja djelovanja u kojima smo sigurni u sebe nego za područja koja su nepoznata. Povjerenje odraslih nužno je za razvoj djetetovog odgovornog i samostalnog ponašanja, ono je snažnije od kontrole i nadzora, to jest uvjetovanja ponašanja djeteta nagradama i kaznama.

Literatura:

Slunjski, E. (2013). Kako djetetu pomoći da... (p)ostane samostalno i odgovorno. Zagreb: Element d.o.o.

Pripremila:
Gordana Patarčec, mag.paed.

